

Мерсел БИЉАЛИ

“
*Golemi работ i
za mali lu/e*
”

Досегашната реалност, во однос на функционирањето на демократијата во локалната власт, покажува дека последните ангажмани во системот да се вгради ефикасна и функционална општина, за жал, не вродиле со плод. Се потврдуваат тогашните констатации од добрите познавачи на оваа материја дека со големи општини само ќе вршиме пренесување на власта од една централизирана структура на друга, исто така, централизирана.

Природата на децентрализацијата не се состои во тоа дел од власта да се пренесува од една централна институција на друга институција, исто така, далеку од граѓанинот, туку тоа мора да биде пренесување на власта од централа директно кај граѓаните или кај органите кои се многу блиски до нив. Цел и логика на децентрализацијата е дел од власта граѓанинот да ја врши непосредно, или да се пренесе до такво растојание за граѓанинот да може лесно да ја контролира. Сè друго може да е било што друго освен децентрализација. Вака како што (не)функционираат многуте од нашите општини,

од децентрализацијата најмногу сме пренеле злоупотреби од еден центар на друг, исто така, оттуѓен од граѓанинот.

Сите анализи покажуваат дека граѓаните никогаш порано не биле толку оддалечени од нивните "локални избраници" отколку сега. Тие ја играат улогата на тој кој е поканет на свадба за вода да носи. Сега општинарите ги условуваат за сè и сешто. За секоја нивна потреба вреди правилото "дај ми ќе ти дадам". Ако сакате документи за градба, треба проектот да го нарачат кај некој близок на општинарите. Ако сакате да градите објект, претходно мора да склучите договор за градба со лицето "миленик" на децентрализираната власт. И потоа луѓето оправдано реагираат најчесто во стилот "ова го немаше ниту во раниот комунизам". И навистина е така, тогаш имало некаков закон и ред.

Со последната територијална организација уште повеќе создадовме услови локалните органи да не сносат одговорност пред никого. Факт е дека градоначалниците и советите на општините функционираат во своевидна симбиоза, и практично ни еден друг орган не може да ги контролира. Јавна тајна е што се прави со тендерите и со другите јавни работи на тоа ниво. На граѓаните им преостанува

главните столбови на непосредната локална демократија - референдумот и собирот на граѓаните. Тоа од причина што референдумот при услови на мегаломанска општина со повеќе од 100.000 жители, е многу скапа работа, додека собирот на граѓаните објективно не е мо-

ДЕЦЕНТ НА ЗЛО

жен при таква бројност на општините. Преостанува сите работи општинарите да ги прават по своја волја и интереси. И тогаш луѓето се сведуваат на обична бројка, со единствен талент да гласаат како што другите сакаат. Така, обичниот граѓанин и на ова ниво целосно е оттуѓен. За него е ирелевантно дали е запоставен или злоупотре-

**"ПОДОБРО ЧЕСНА ЗАГУБА ОТКОЛУ НЕЧЕСНА ПОБЕДА.
ПРВОТО ЌЕ ТЕ РАСТАЖИ ЕДЕН ДЕН, А ВТОРОТО ЦЕЛ ЖИВОТ".**

МУДРИОТ ХИЛОН ОД ЛАКЕДЕМОН

да веруваат дека жештината на борбата за власт има своја позадина. И не случајно си кажуваат: стана правило, подобро да ја изгубите честа отколку власта.

Општините сега имаат многу повеќе надлежности во споредба со претходната фаза на децентрализација. Тие сега можат да бидат столб на економскиот развој, создавајќи услови за инвестиции и за отворање нови работни места. Но, треба да знаат професионално да работат. Сега невработените треба да тропнат и на вратите на општинарите за работа. Граѓаните треба да се информираат за тоа дека нивните градоначалници не се таму само заради парк, зеленило и за ситни инфраструктурни објекти кои ги прават со крупни пари, туку и за многу

требен од централната или од локалната власт. Оправдано Канети вели: "Ако во едно општество поединецот вреди малку, тогаш во тоа општество и мнозинството поединци вредат малку".

Сакаме да признаеме или не, во многу општини од децентрализацијата не се случила ниту малата буква "д". Граѓаните продолжуваат да се соочуваат со бирократските лавиринти на недофатливата општинска администрација. Пред последното прекројување помалите општини покажувале виталитет во инфраструктурниот развој. Со новата организација, поранешните општини изумираат и како субјекти и како развој. Сега за нив никој не се грижи. Никој не ги посетува освен за време на изборите. Порано можеле да

**"КАКВИ ИГРИ И ДА ИГРААТ ДРУГИТЕ СО НАС, НИЕ НЕ
СМЕЕМЕ ДА ИГРАМЕ СО САМИТЕ СЕБЕ".**

РАЛФ ВАЛДО

повеќе. Некому му се допаѓа изреката на Ото фон Бизмарк: "Колку помалку знаат како се прават колбаси и закони, толку луѓето подобро спијат ноќе".

Никаде во светот не се покажало дека е можно при услови на големи општини, успешно и ефективно да функционираат

дојдат до некакви финансиски средства, можеле да користат и странски фондови и донации. Можеле да конкурираат со сопствени проекти. А сега таму речиси ништо не се случува.

Во повеќе европски држави се покажа дека поефикасни се оние општини кои

"АКО ВО ЕДНО ОПШТЕСТВО ПОЕДИНЕЦОТ ВРЕДИ МАЛКУ, ТОГАШ ВО ТОА ОПШТЕСТВО И МНОЗИНСТВОТО ПОЕДИНЦИ ВРЕДАТ МАЛКУ".

КАНЕТИ

РАЛИЗАЦИЈА УПОТРЕБИТЕ

имаат меѓу 4.000-7.000 жители. Наши општини со по стотина илјади жители се пример за антипод на локалната демократија.

Оттука, императивно се наметнува потребата за натамошна трансформација на структурите на локалната власт. Воведувањето двостепенa организираност на локалната власт е излезно решение,

со тоа што поголемиот и поважниот дел од надлежностите би требало да им припаѓаат на првостепените единици (општините), кои во наши услови не би требало да имаат повеќе од 15.000 жители. Додека на второстепената структура (регија, заедница на општини, окрузи итн.) би имала управна-административна струк-

тура за управување, координирање и одржување на заедничките дејности, инфраструктурните објекти и проекти.

Значи, на локалната власт треба да ѝ ја вратиме демократијата и можноста сама да се развива. Или подобро кажано, треба на граѓаните да им обезбедиме ефективно, конкретно и видно локално владеење, кое непосредно тие ќе го чувствуваат. Како помала средина тие ќе можат за многу нешта непосредно да учествуваат во донесувањето одлуки од јавен карактер. Исто така, практиката во повеќе држави покажува дека кај помалите општини можноста за секакви злоупотреби е сведена на минимум.

Во услови на крупни општини страдаат руралните средини на сметка на урбаните. Општо е познато колку се спротивставувале граѓаните на последното прекројување на општинските граници, свесни дека тоа што можат сами на себе да си го дадат не може никој друг да им го даде. Познатиот есеист Ралф Валдо ердупредува: "Какви игри и да играат другите со нас, ние не смееме да играме со самите себе". Имено, според истражувањето на една елитна странска сондажна организација, видно е опаднатата поддршката на граѓаните кај локална власт. На прашањето колку имате доверба кај опш-

**"КОЛКУ ПОМАЛКУ ЗНААТ
КАКО СЕ ПРАВАТ КОЛБА-
СИ И ЗАКОНИ, ТОЛКУ ЛУ-
ГЕТО ПОДОБРО СПИЈАТ
НОЌЕ".**

ОТО ФОН БИЗМАРК

тинските власти, со одговор "имам многу доверба" (во март годинава), одговориле само 6,3 отсто од граѓаните. А процентот на оние кои одговориле со "немам доверба" или "немам никаква доверба" е над 50 проценти. Ова само по себе е индикатор дека многу нешта во структурата и во организацијата на локалната власт треба радикално да се промени.

Затоа, ова прашање заслужува многу посериозен пристап, за да не се повторуваат грешките од порано. Потребна е сеопфатна анализа за состојбите на теренот, за расположението на граѓаните и за нивната потреба од ефикасна, ефективна и одговорна локална власт. Антидемократски е градоначалниците да одлучуваат за сè и сешто. Не постои ниту грам логика и право градоначалникот да одлучи кои наставници да ги прими на работа, а кои треба да ги брка. Тој има многу поважни работи од тоа.

Мудриот Хилон од Лакедемон вели: "Подобро чесна загуба отколку нечесна победа. Првото ќе те растажи еден ден, а второто цел живот". Но, оваа изрека изгледа не важи за општинските избраници, туку за запоставените граѓани.